

یادداشت

نسل کنونی در حالی قدم به هزاره سوم میلادی می‌گذارد که شاهد تحولات و جهش‌های تاریخی شگرفی است که می‌توان آنها را از ابعاد تکنولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ژئوپلیتیکی مدنظر قرار داد. مهم‌ترین این تحولات که تقریباً از ربع قرن آخر قرن بیستم شروع شده و در اواخر دهه ۹۰ میلادی شاهد رشد شدید و فراگیر آن هستیم، شکل‌گیری نوعی نظام سرمایه‌داری اطلاعاتی است که می‌توان آن را در گستره‌های زیر مدنظر قرار داد:

- نظام سرمایه‌داری اطلاعاتی در سطح جهان
- نظام سرمایه‌داری اطلاعاتی در سطح ملی
- نظام سرمایه‌داری اطلاعاتی در سطح جوامع شهری و گروه‌های اجتماعی.

فن‌آوری اطلاعات، ارتباطات و شبکه‌سازی از ابزارهای اصلی این نظام سرمایه‌داری جدید هستند که باعث شکل‌گیری سازمان‌ها و نهادها و اقتصادهای جدید می‌شوند. با وجود آنکه این نوع سرمایه‌داری جدید همانند نوع قدیم آن دستاوردهای عظیم برای نسل اطلاعات در بر خواهد داشت ولی می‌تواند پیامدها و اثرات نامطلوبی در سطح جهان و جوامع مختلف داشته باشد که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

- نابرابری یا بی‌عدالتی اطلاعاتی، بدین معنا که چنین نظامی در سطح جهان باعث می‌شود تا معدودی از کشورها از امکانات و تسهیلات اطلاعاتی بسیار بالایی برخوردار شوند و برعکس بسیاری از کشورها از این نظر در سطح پایین و نازلی برخوردار باشند. چنین روندی در خود کشورها و در سطح کلان شهرها و گروه‌های اجتماعی نیز صادق است. بدین معنا که طبقات یا گروه‌های خاصی به دلیل دستیابی به امکانات و منابع سخت‌افزاری، نرم‌افزاری، زیرساخت‌ها و رانت‌های اطلاعاتی می‌توانند به اطلاعات بیشتری دسترسی پیدا کنند و در نتیجه باعث افزایش قدرت اقتصادی و رفاه اجتماعی گردند.

- قطبی شدن جوامع از نظر دسترسی به اطلاعات، در این فرآیند به دلیل توزیع نابرابر امکانات و اطلاعات بخش پایینی یا بالایی هرم اجتماعی رشد سریع‌تری از میانه اجتماع دارند که باعث می‌شوند شکاف‌های عمیق اجتماعی بوجود آید.

- فقر اطلاعاتی، یعنی بعضی از گروه‌های اجتماعی تنها

به اطلاعات در حد فعالیت‌های روزمره و گذران زندگی دسترسی داشته باشند. این فقر اطلاعاتی می‌تواند در سطح جهان نیز مطرح باشد یعنی بسیاری از کشورها و ملت‌ها تنها به اطلاعاتی دسترسی داشته باشند که بتوانند به صورت روزمره و انفعالی امور کشور خود را مدیریت نمایند و قادر به دسترسی اطلاعات استراتژیک برای برنامه‌ریزی‌های بلندمدت نباشند.

- **مصیبت و فیلکت اطلاعاتی**، یعنی اینکه کشورها یا گروه‌های اجتماعی از حداقل استانداردهای دسترسی به اطلاعات حتی پایین‌تر از اطلاعات روزمره برخوردار شوند که نشانگر فروپاشی نظام اطلاعاتی و اجتماعی است.

اگر چنین پیامدهایی در سطح بین‌المللی و به ویژه در سطح کشورها کنترل و مدیریت نشوند می‌توانند باعث بروز بحران‌های شدید اجتماعی شوند. وجود شکاف‌های عمیق طبقاتی و اجتماعی در اکثریت کشورهای در حال توسعه و هم‌چنین در کشور ما و دسترسی گروه‌های خاصی به امکانات سرمایه‌ای در نظام جدید سرمایه‌داری (منابع مالی، امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، امکانات و تسهیلات ارتباطی، رانت‌های اطلاعاتی و ...) باید هر چه سریع‌تر در امر اطلاع‌رسانی و نظام‌های اطلاع‌رسانی توسط بخش‌های عمومی و دولتی چاره‌ای اندیشید. رسانه‌های گروهی و نهادهای اطلاع‌رسانی رسمی مثل کتابخانه‌های عمومی از جمله ابزارهای مهمی هستند که باید به نحوی عمل کنند تا بتوانند تا حدی این روند سرمایه‌داری اطلاعاتی و انحصارگرا را کنترل نموده و آن را به عدالت نزدیک نمایند. بنابراین کتابخانه‌های عمومی باید در برنامه‌ریزی‌های استراتژیک و جامع خود این امر مهم را مدنظر قرار دهند و با سرمایه‌گذاری‌های مناسب در این چالش هزاره جدید وارد شوند. زیرا در هزاره سوم میلادی افراد و جوامعی می‌توانند به قدرت اقتصادی و اجتماعی و رفاه بیشتری دسترسی پیدا کنند که به اطلاعات بیشتری دسترسی داشته باشند. اگر در این روند گام برنذاریم دور فقر اطلاعاتی و فقر اقتصادی و اجتماعی هم‌چنان ادامه خواهد یافت و توسعه و عدالت جامعه عمل نخواهد پوشید.

علی مزینانی